

Světový den duševního zdraví: reforma pomáhá zlepšovat postoje společnosti k duševnímu zdraví

6. 10. 2021, KLECANY - Duševnímu zdraví je v poslední době, i s ohledem na pandemii covid-19, zaslouženě věnována větší a větší pozornost. Ruku v ruce s tím se zlepšují postoje Čechů k lidem s duševním onemocněním. Potvrzuje to nová studie vědců z Národního ústavu duševního zdraví (NUDZ), který je Spolupracujícím centrem Světové zdravotnické organizace (WHO). Ke zlepšení postojů přispěla probíhající reforma psychiatrické péče v ČR i destigmatizační aktivity. Na problematiku má také upozornit Světový den duševního zdraví, který každoročně připadá na 10. října.

„Reformu péče o duševní zdraví vnímám již od mého prvního nástupu na ministerstvo jako jednu z hlavních priorit. I proto jsem se zasadil o vznik Rady vlády pro duševní zdraví v roce 2019 nebo rozvoj komunitních služeb v podobě Center duševního zdraví. Je mi líto, že iniciativu zpomalila epidemie. Ale paradoxně právě ona zároveň ukazuje, jak důležité je dnes se věnovat tomuto oboru. Jsem rád, že zde máme novou studii, která odborníkům pomůže při práci na dalších fázích reformy péče o duševní zdraví v ČR,“ uvedl ministr zdravotnictví Adam Vojtěch u příležitosti Světového dne duševního zdraví.

Stigmatizace brání rozvoji péče, v ČR se situace lepší

Jedním z hlavních problémů v kontextu duševního zdraví je stigmatizace duševních onemocnění. Právě to často brání lidem vyhledat odbornou pomoc, ačkoli ji potřebují. Stigma navíc vede k jejich diskriminaci, a ta je pro lidi s duševním onemocněním často větší překážkou pro kvalitní život než onemocnění samotné. Právě různé předsudky jsou odpovědné také za tzv. strukturální diskriminaci. Ta se projevuje například podfinancováním systému péče o duševní zdraví. V minulosti opakovaně výzkumy potvrdily, že v Česku je míra stigmatizace lidí s duševním onemocněním velmi vysoká. Nová studie NUDZ však ukazuje, že nyní dochází k mírnému zlepšení postojů společnosti k lidem s duševním onemocněním. Pozitivní roli sehrála jak reforma péče o duševní zdraví, tak celonárodní destigmatizační projekt známý prostřednictvím iniciativy Na rovinu.

Výzkumníci z NUDZ použili data z tří průřezových šetření provedených mezi lety 2013-2019 na reprezentativním vzorku dospělé české populace. Výsledky ukazují, že došlo k mírnému zlepšení postojů vůči lidem s duševním onemocněním, avšak nikoli ke zlepšení v sociální distanci (ochotě pracovat, žít, sousedit nebo přátelit se s někým, kdo má duševní onemocnění). „Takové výsledky jsou v souladu s efektem obdobných destigmatizačních kampaní, jako jsou Time to change v Anglii nebo Obertanement v Katalánsku,“ vysvětluje Petr Winkler, vedoucí kolektivu studie právě publikované v časopisu European Psychiatry. „Ze srovnání s jinými evropskými státy je evidentní, že stigma duševních onemocnění v Česku je stále vysoké a lidé stále preferují se lidem s duševním onemocněním spíše vyhýbat, ačkoli mnohdy vůbec netuší, kolik z jejich přátel a kolegů má v této oblasti problémy,“ říká ke studii Pavel Mohr, předseda Psychiatrické společnosti ČLS JEP.

Zlepšení o 7 %

U osob, které byly v minulosti v kontaktu s celonárodními destigmatizačními projekty, byly postoje k lidem s duševním onemocněním v průměru o cca 4 % tolerantnější než u jejich protějšků bez podobného kontaktu. V případě osob, které byly v minulosti vystaveny kontaktu s reformou péče o duševní zdraví, pak byly destigmatizační postoje lepší o cca 7 %. „Pozitivní spojitost mezi reformou péče o duševní zdraví a méně stigmatizujícími postoji obyvatel představuje nové, prokázané zjištění,“ doplňuje Winkler.

Česká republika spustila reformu psychiatrické péče v roce 2013, kdy Ministerstvo zdravotnictví publikovalo Strategii reformy psychiatrické péče. Následovaly implementační projekty, které začaly v roce 2017 a později. Kromě již zmíněného projektu destigmatizace a jeho iniciativy Na rovinu se české zdravotnictví posouvá směrem k deinstitucionalizaci péče a většímu důrazu na poskytování komunitní péče, zavádění nových forem a služeb či přístupů založených na spolupráci různých oborů a profesí. „Reforma péče o duševní zdraví představuje rozsáhlý a komplexní proces, který je – svojí šíří a hloubkou – zcela ojedinělý v českém zdravotnictví. Obdobné systémové reformy jsou úkolem na několik desítek let a naší snahou je tento proces zkrátit. Nikoliv však na úkor kvality či komplexnosti změn,“ dodává Pavel Mička, vedoucí oddělení reformy péče o duševní zdraví na Ministerstvu zdravotnictví.

Reforma podle národních akčních plánů, s důrazem na komunitní služby

„Potřebu reformy péče o duševní zdraví ještě zvýraznila pandemie covid-19. Celosvětově je kladen důraz na kvalitnější a dostupnější komunitní služby – a ty jsou také jedním z klíčových projektů WHO v období 2020–2025. České zkušenosti a úspěchy jsou cennou inspirací pro tvůrce politik i odborníky z praxe,“ shrnuje Dr. Srdan Matić, představitel WHO v České republice. Právě WHO se podílí na implementaci Národního akčního plánu pro duševní zdraví 2020–2030 a řadě dalších projektů, včetně například bezplatného vzdělávacího nástroje iSupport určeného pro rodiny a přátele pacientů s demencí.

V současnosti vstupuje reforma do druhé fáze, která bude charakterizována naplňováním národních akčních plánů v oblasti duševního zdraví, které vymezují vývoj systému péče o duševní zdraví v ČR. Jedná se o Národní akční plán pro duševní zdraví, Národní akční plán prevence sebevražd a Národní akční plán pro Alzheimerovu nemoc a obdobná onemocnění, jejichž naplňování má probíhat v letech 2020–2030. „Národní akční plány zahrnují široké spektrum opatření: od analýz současné situace, přes nastavení metodik a standardů, pilotování nových typů služeb a přístupů až po řešení finančního zajištění nového systému a legislativní úpravy,“ uzavírá Ivana Svobodová, tajemnice Rady vlády pro duševní zdraví. Věcně se akční plány zaměřují na zlepšení řízení péče, podporu duševního zdraví v průběhu celého života, prevenci duševního onemocnění, sebepoškozování a sebevražd, respektování a podporu lidských práv a zajištění dostupné péče pro všechny v komunitě.

Pozn. Prosím použijte ve svých online sděleních následující link na originální studii:

<https://cup.org/3AMhANW>

Více informací o Světovém dni duševního zdraví naleznete zde:

<https://www.who.int/campaigns/world-mental-health-day/2021>